

STUDIUL PERSONALITĂȚII CADRULUI DIDACTIC DIN PERSPECTIVA TRĂSĂTURILOR

Lilia NACAI, asist. univ.,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți

***Abstract:** The article reflected the theoretical study of the most important dimensions of the teacher's personality responsible for professional success. It is interesting to elucidate multiple psychological researches that highlight the significant features of effective teachers. This variety suggests, on the one hand, the complexity and multidimensionality of the didactic activity and, on the other hand, the absence of an integrative conceptual model on what success means in the professional activity of the teaching staff..*

***Keywords:** teaching staff, professional success, personality traits.*

Instituțiile de învățământ superior din Republica Moldova în epoca marilor transformări. în condițiile economice actuale, pe fundal de exacerbarea problemelor demografice se confruntă cu apariția competiției pe piața ofertei de cunoștințe și servicii educaționale academice, ceea ce solicită îmbunătățirea continuă a activităților în vederea creșterii atractivității pentru consumatorii de servicii educaționale. Dintre numeroșii factori care sporește atractivitatea instituției de învățământ superior, cel mai important factor este calitatea pregătirii viitorilor specialiști, care depinde direct de profesionalismul cadrelor didactice universitare. Calitatea serviciilor educaționale oferite în mediul universitar este condiționată, în mare măsură, de calitatea resurselor umane, adică de calitatea profesională a cadrelor didactice.

Problema succesului profesional este stridentă și necesită a fi studiată dat schimbărilor necesare în toate sferele vieții. Un rol important în aceste procese îl au personalitățile caracterizate de succes profesional care sunt capabile să aducă schimbarea. Prin urmare, este indiscutabil faptul că asigurarea calității învățământului superior trebuie să înceapă de la atingerea performanței și excelenței cadrelor didactice. Descoperirea celor mai importante dimensiuni responsabile pentru succesul în muncă reprezintă, după cum precizăm, un obiectiv major al studiilor de psihologie aplicată. Angajații de succes sunt caracterizați cel mai adesea prin atribute ca profesioniști, talentați, competenți sau performanți. Cu un sens similar se folosește și termenul de „eficienți”. Din acest motiv se impun o delimitare conceptuală între toți

acești termeni și definirea sferei lor, în vederea desprinderii configurației de însușiri circumscrise conceptului de succes.

Performanța profesională a cadrului didactic este un construct multidimensional. Acesta este un punct de vedere unanim acceptat în literatura științifică.

Eficiența se referă la performanțele profesionale cantitative. M.W. Eysenck (1982) face diferența între termenii de eficacitate și eficiență. Cele două forme desemnează performanța cantitativă, dar ultimul suferă anumite ajustări, prin efortul personal implicat sau prin procesarea resurselor investite. „Eficiența/eficacitatea personală constă în modul în care individul își controlează propriile resurse, îndeosebi pe cele psihice, și în rezultatele pe care le obține. Dacă resursele vor fi minimale, iar rezultatele - maxime, atunci putem vorbi de o eficiență personală crescută” (2004, p. 176).

Interesul pentru problematica personalității profesorului, cadrului didactic nu este de dată recent, fapt constatat prin încercările sistematice ale cercetătorilor în psihologie de a o defini și a o măsura. Printre cele mai semnificative studii apreciază fiind demn de amintit cele realizate de:

S. Marcus, T. David, A. Predescu privind empatia cadrelor didactice. Ipoteza de la care pleacă autorii constă în ideea că pentru exercitarea cu succes a profesiei didactice se impune cu necesitate manifestarea unui comportament empatic evoluat, ca însușire aptitudinală.

Paul Popescu Neveanu și Tinca Crețu în rezultatul investigațiilor științifice scot în evidență comunicativitatea – element esențial din sistemului de aptitudini didactice, studiată în detaliu pe următorii 8 factori: vorbire expresivă, gesticulare adecvată, capacitate de demonstrare inductivă și logică, expunerea semnificativă și inteligibilă, dialog familiar și antrenat, simț dramatic, capacitate empatică de transpunere în situația psihologică a educabilului precum și abilități organizaționale, de control psihodidactic, docimologice.

Paul Popescu Neveanu și Florica Luțescu abordează studiul personalității profesorului dintr-o perspectivă axiologică, apreciind că valorile reprezintă în organizarea personalității formațiunile sau instrumentele cele mai consistente și influente întrucât se traduc imperativ în comportament. Sistemul de valori a cadrului didactic, după Paul Popescu Neveanu, ocupă o poziție centrală reglementând și conducând întregul sistem de interacțiuni cu mediul social.

De un interes și o aplicabilitate mai largă dar cu posibilități de adecvare și la personalitatea cadrului didactic sunt cercetările întreprinse Semfronia Filipoi care a pornit de la ipoteza că în determinarea succesului profesional componentele personalității au o mare pondere explicativă atât la nivelul performanței, cât și a succesului trăit și resimțit subiectiv.

O abordare interesantă, cu aplicabilitate la profesiunea didactică este și cercetarea lui Adrian Neculau, care apreciază că relația dintre personalitate și rolul social exercitat de individ este reciprocă: pe de o parte persoana poate fi predispusă, prin structura personalității sale, să ocupe sau să adopte un status, odată cu rolul asociat acestuia, pe de altă parte, adaptarea eficientă la cerințele conduitei de rol face apel la anumite calități ale personalității: maleabilitate, politețe, comportament agreabil, farmec personal etc., furnizate nu atât de valoarea intrinsecă a individului, cât de capacitatea sa de învățare socială.[1; 113]

Definirea eficienței profesorului se centrează pe rolul pe care acesta îl are în raport cu facilitarea învățării la elevi/studenti. Profesorul este eficient în activitatea sa profesională în măsura în care abilitățile, cunoștințele, calitățile sale sunt utile și valoroase pentru instruirea elevilor săi. Literatura de specialitate a evidențiat în multiple rânduri cunoașterea materiei și cunoașterea conținutului pedagogic drept aspecte esențiale ale succesului activității didactice. Conceptul de „cunoaștere a conținutului pedagogic” a fost propus și definit de G. Shulman (1987, G. Matthews, I. Deary, 2003, p. 908), ca fiind „amestecul de conținut și pedagogie în înțelegerea modului în care aspecte, probleme, chestiuni particulare sunt organizate și adaptate la diferite interese și abilități ale celor care învață”. Cele două aspecte pot fi dezvoltate în măsuri diferite, ceea ce înseamnă că un profesor poate stăpâni foarte bine conținutul materiei de specialitate, dar poate dispune de cunoștințe limitate despre cum să adapteze acest conținut în raport cu caracteristicile specifice ale celor cărora le predă.

Sheehan și DuPrey (1999), elaborând un instrument pentru evaluarea cadrelor didactice universitare, au descoperit că 69% din varianța variabilei „eficiența profesorului” este prezisă de cinci aspecte, din cele 27 ale chestionarului: nivelul informațiilor oferite la cursuri, testele de evaluare sau lucrările prin care se evaluează conținutul cursurilor, pregătirea profesorului, lecturile interesante, măsura în care cursul este perceput ca interesant și provocator.

Studiile au relevat caracteristicile profesorului eficient, conform percepțiilor studenților. Astfel, G. Matthews, I. Deary (2002), utilizând un grup de studenți din ani diferiți, au stabilit că aceștia percep predarea eficientă ca fiind reprezentată de caracteristici ale profesorilor precum: grijă manifestată față de studenți, aprecierea opiniilor studenților, claritate în comunicare și deschidere către puncte de vedere diferite.

S. Schaeffer, I. Epting, R. Zinn și T. Buskit (2003) au identificat, în calitate de caracteristici ale profesorului eficient în percepția studenților, următoarele calități: *abordabil, creativ și interesant, suportiv și grijuliu, entuziast, flexibil și deschis la nou, bine informat, având așteptări realiste, corect și respectuos*. [3]

Analiza literaturii de specialitate din Rusia, în problematica personalității profesorului, trăsăturile de personalitate ce asigură eficiența, succesul activității didactice, atestăm în cercetările pedagogice realizate de Н.В. Кузьмина, А.К. Маркова, С.В. Кондратьева, Л.М. Митина.

Н.В. Кузьмина identifică componentele personalității care determină eficiența/ succesul profesional a cadrului didactic: individuale și profesional pedagogice (cunoștințe profesionale și abilități, competențe profesionale). [7; 80]

А.К. Маркова menționează despre structura trăsăturilor subiective (caracteristici obiective, care includ cunoștințe profesionale, abilități, competențe profesionale, cunoștințe psiho-pedagogice; caracteristici subiective, care includ motivația, concepția despre Eu, montajul psihologic, particularități individuale). [8; 64]

Л.М. Митина elaborind modelul personalității cadrului didactic în contextul abordării tridimensionale activitate – comunicare – personalitate, identifică cinci trăsături profesionale semnificative, care descriu două grupe de aptitudini pedagogice (după Н.В. Кузьмина): proiectiv-gnostice(stabilirea obiectivelor pedagogice, gândire pedagogică); reflexiv-perceptive(reflexie, tact pedagogic, orientare pedagogică). [11; 76]

În contextul investigațiile științifice centrate pe personalitatea cadrului didactic, atragem atenția asupra conceptului de profesionalism, profesionalismul cadrului didactic. Analiza literaturii de specialitate ne-a permis să constatăm mai multe abordări cu privire la esența, structura, conținutul profesionalismului cadrului didactic, care convențional pot fi clasificate în patru grupe:

1. Profesionalismul personalității - ca fenomen psihologic care se profilează în următoarele componente: personalitatea pedagogului, particularitățile, însușirile și trăsăturile acestuia (Н.В. Кузьмина, А.К. Маркова, А.А.Бодалев, Л.М. Митина). Aici se raportează cercetările în care trăsăturile individuale și profesionale, caracteristicile cadrului didactic sunt abordate ca factor, predispoziție, condiție obligatorie a succesului activității pedagogice, a profesionalismului.
2. Profesionalismul personalității se studiază prin activitatea pedagogului (Н.С.Пряжников, Е.А. Климов). Aici sunt raportate investigațiile științifice în cadrul psihologiei muncii pe probleme de formare profesională. Atenția este focusată pe criteriile și nivelurile profesionalismului, legitățile formării, studierea influenței schimbărilor de vîrstă asupra trăsăturilor profesionale esențiale, cauzele deformărilor profesionale.
3. Profesionalismul personalității cadrului didactic se tratează ca competență, măiestrie pedagogică (F.N. Gonobolin, V.A. Crutețkii).

4. Profesionalismul personalității cadrului didactic se abordează prin prisma calificării profesionale și a competenței profesionale (Н.В. Кузьмина, А.К. Маркова). [10; 93]

Există multiple enumerări, mai comprimate sau mai extinse, ale calităților sau caracteristicilor profesorului eficient. Această varietate sugerează, pe de o parte, complexitatea și multidimensionalitatea pe care le prezintă activitatea didactică și, pe de altă parte, absența unui model conceptual integrativ asupra a ceea ce înseamnă succesul în activitatea profesională a cadrului didactic. Fără a fi contradictorii, aceste puncte de vedere întregesc opinia asupra complexității personalității cadrului didactic.

BIBLIOGRAFIE:

1. DRAGU, Anca. *Structura personalității profesorului*. București: Edutura Didactică și Pedagogică, 1996. 285 p.
2. MICLE, Mihai Ioan. *Satisfacție și performanță* În: Revista de psihologie. T.55, 2008, nr.1-2, p.76-86.
3. PIEȘCA, Maria. Dimensiuni ale performanței profesionale ale cadrelor didactice universitare. Disponibil https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/20_27_Dimensiuni%20ale%20performant%20ei%20profesionale%20a%20cadrelor%20didactice%20universitare.pdf
4. POPA, Camelia; STRATILESCU, Delia. *Orientarea profesională a tinerilor* În: Revista de psihologie. T.55, 2008, nr.3-4, p.240-250.
5. ЕСАРЕВА, З.Ф. *Особенности деятельности преподавателя высшей школы*. . Л., 1974. С. 60-66.
6. КЛИМОВ, Е.А.. Реплика о структуре профессионализма и профессионала // Психология профессионала. М. , 1996 г., с.145-204
7. КУЗЬМИНА, Н.В. *Профессионализм личности преподавателя и мастера производственного обучения*. М., 1990.
8. МАРКОВА, А.К.. Психологические критерии эффективности учебного процесса// Вопросы психологии // 1977 г., №4, с.40-51
9. МАРКОВА, А.К. *Психология профессионализма*. М., 1996.
10. МАРКОВА, А.К. *Психология труда учителя*. М., 1992.
11. МИТИНА, Л.М. *Психология труда и профессионального развития учителя*. М., Академия, 2004, 320 стр